

૧૩. પંખીઓએ પાણી પાયું

કરસનદાસ લુહાર

એક હતો છોડ.

સાવ નાનો એવો. માંડ માંડ દેખાય. ઘણાં ઢોર એની પાસેથી પસાર થઈ જાય પણ કોઈને ખ્યાલ ન આવે.

છોડને મોટો થવાની ઈચ્છા હતી. એને વધવું હતું. ઊંચા થવું હતું. આકાશને આંબી જવું હતું. ઘેઘૂર ઝાડ બનવું હતું. પરંતુ દિવસે દિવસે તે સુકાતો જતો હતો, એને માંડ બેચાર પાંદડાં બેઠેલાં. એક બકરીનું ધ્યાન ગયું. તે પાંદડાં ખાઈ ગઈ. છોડ તો સાવ બોડો થઈ ગયો. એને રડવું આવી ગયું.

એક દિવસ એક પંખી ઊડતું ઊડતું આવ્યું. આવીને છોડ પર બેઠું. છોડ એનો ભાર ખમી શક્યો નહિ, વળી ગયો. તેણે પંખીને કહ્યું, “તું મારા પરથી ઊડી જા. હું તારો ભાર સહી શકતો નથી. કાં તો સાવ વળી જઈશ કે પછી તૂટી જઈશ.”

એક પંખી ઊડીને નીચે આવ્યું. છોડની સામે બેઠું. એણે છોડને પૂછ્યું, “તું કેમ સાવ દૂબળો-પાતળો અને નીચો છે ? તારામાં લીલાશ કેમ નથી ? તારાં પાંદડાં ક્યાં ગયાં ?”

છોડને આજ સુધી કોઈએ આવું પૂછ્યું ન હતું. છોડ કહે, “હજી હું નાનો છું. ઘણા દિવસ ગયા પણ હું વધી શક્યો નથી. કેટલાય દિવસથી તરસ્યો છું. મારાં મૂળ પાણી વિના અકળાઈ રહ્યાં છે. મને કોઈ પાણી પાતું નથી, મારાં બે-ચાર પાંદડાં હતાં તે પણ એક બકરી ખાઈ ગઈ !”

છોડ પર પંખીને દયા આવી. તે ઊડ્યું. દૂર એક તળાવ હતું ત્યાં પહોંચ્યું. એણે પોતાની નાનકડી ચાંચમાં એકાદ ટીપું પાણી લીધું. પછી ઊડતું ઊડતું છોડ પાસે આવ્યું. ચાંચમાંનું પાણીનું ટીપું છોડના મૂળમાં ઠાલવી દીધું ! પણ છોડને કંઈ અસર ન થઈ. એક ટીપા પાણીથી શું વળે ? લાંબા સમયની તરસ હતી. પંખી બધી વાત સમજી ગયું. ને ત્યાંથી પાછું ઊડ્યું.

ઊડતું ઊડતું એક ઘેઘૂર ઝાડ ઉપર પહોંચ્યું. ત્યાં પંખીઓનું મોટું ટોળું બેઠું હતું. પંખીના ટોળાને એણે તરસ્યા છોડની વાત કરી. સૌ પંખી સંમત થયાં. બધાં પાંખો ફફડાવતાં ઊડ્યાં. તળાવને કિનારે ઊતર્યાં. સૌએ પાણીથી ચાંચો ભરી લીધી. પછી પેલું પંખી આગળ ને ટોળું પાછળ. જાય ઊડ્યાં. જ્યાં

પેલો છોડ ઊભો હતો ત્યાં સૌ ઊતર્યાં. બધાં પંખીઓએ પાણી ભરેલી ચાંચો છોડના મૂળમાં ખાલી કરી દીધી. આવા દસ-પંદર ફેરા કર્યા ને છોડનાં મૂળને બરાબર પાણી મળ્યું. એની લાંબા વખતની તરસ છીપાઈ. છોડને ઓડકાર આવ્યો.

પછી તો દરરોજ પંખીઓનું ટોળું આવે. ને તળાવમાંથી પાણી લાવીને છોડને પીવડાવે.

દિવસો અને મહિનાઓ સુધી પંખીઓએ આ કામ કર્યું. ચાંચમાં પાણી લાવીને છોડને પાચું. છોડ લીલોછમ થયો. છોડ વધવા લાગ્યો.

ચોમાસું બેઠું. કાળાં ડિબાંગ વાદળોથી આકાશ છવાઈ ગયું. ધોધમાર વરસાદ પડ્યો. આખું ચોમાસું મન મૂકીને વરસ્યું. છોડને તો બસ આટલું જ જોઈતું હતું.

આમ ઘણાં ચોમાસાં છોડ પર વરસ્યાં.

વરસો ગયાં.

આજે એ છોડ મોટું, ઘટાદાર ઝાડ થઈ ગયું છે ! પંખીઓનું ટોળું દરરોજ ઝાડ પર આવીને બેસે છે. ગીતો ગાય છે. ઝાડ ખુશ થઈ જાય છે. ડાળીઓને ડોલાવતું, પાંદડાં રણઝણાવે છે.

એક દિવસ સાંજના સમયે આકાશમાંથી એક વાદળી આવી. ને ઝાડની ડાળી પર બેસી ગઈ. ઝરમર ઝરમર વરસી. ઝાડ નાહી રહ્યું.

વાદળી કહે, “કેમ ઝાડદાદા, ભરઉનાળે મેં તમને નવડાવ્યા ને ?”

ત્યારે ઝાડને યાદ આવે છે, પોતે સાવ નાનો છોડ હતો ને પંખીઓએ પાણી પાઈને એને ઉછેર્યો હતો.

ઝાડ, વાદળીને માંડીને આ વાત કરે છે. વાદળી કહે છે, “ખરેખર પંખીની જાત જ દયાળુ છે !”

શબ્દસમજૂતી

બોડો ઉઘાડો, (અહીં) પાન વિનાનો **ઘેઘૂર** ગાઢ **ઓડકાર** (પેટનો વાયુ મોંમાંથી નીકળતાં થતો) ડકાર; ઓહિયાં **ધોધમાર** ધોધની જેમ પડતો પ્રવાહ **ઘટા** ઝુંડ; સમૂહ **ઘટાદાર** (અહીં) પાંદડાંની ભારે ઘટાવાળું

સ્વાધ્યાય

૧. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં લખો :

- (૧) ઢોર કોની પાસેથી પસાર થતાં હતાં ?
- (૨) છોડ શાથી સાવ બોડો થઈ ગયો ?
- (૩) પંખીના ટોળાને એક પંખીએ શી વાત કરી ?
- (૪) ઝાડની ડાળી પર બેસીને વાદળીએ શું કર્યું ?

૨. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો :

- (૧) છોડની શી ઈચ્છા હતી ?
- (૨) છોડ પર બેઠેલા પંખીને છોડે શું કહ્યું ?
- (૩) છોડ પર દયા આવતાં પંખીએ શું કર્યું ?
- (૪) પંખીની તરસ છિપાવવા, પંખીટોળાએ શું કર્યું ?

૩. ઝાડે વાદળીને માંડીને શી વાત કરી હશે ? - એના વિશે પાંચ વાક્યો લખો :

૪. આપેલાં ઉદાહરણો પ્રમાણે શબ્દો બનાવો :

ઉદાહરણ :

(૧) કાગડો - કાગડી

● ચકલો _____

● કૂતરો _____

● સસલો _____

ઉદાહરણ :

● મોર - ઢેલ

● પોપટ _____

● ભેંસ _____

● ગાય _____

(૨) એને માંડ એક પાંદડું બેઠેલું.

● એક પંખી ઊડતું ઊડતું આવ્યું.

● પંખીએ આ કામ કર્યું.

● એક ચોમાસું છોડ પર વરસ્યું.

● એને માંડ બેચાર પાંદડાં બેઠેલાં.

● ઘણાં પંખી _____

● પંખીઓએ આ કામ _____

● ઘણાં ચોમાસાં _____

(૩) કૌંસમાંથી યોગ્ય પ્રત્યય પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

(ના, ને, ની, ને, નો, નું, ની)

(૧) એક બકરી _____ ધ્યાન ગયું.

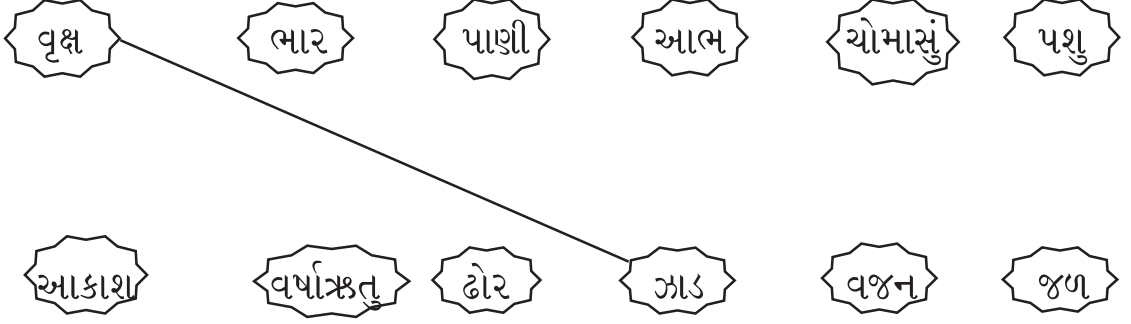
(૨) છોડ પંખી _____ ભાર ખમી શક્યું નહિ

(૩) છોડ પર પંખી _____ દયા આવી.

(૪) લાંબા સમય _____ તરસ હતી

(૫) પંખી _____ ટોળા _____ એણે તરસ્યા છોડ _____ વાત કરી.

પ. સરખા અર્થ ધરાવતા બીજા શબ્દ શોધો અને જોડો :

દ. નીચેની વાર્તામાં લીટી દોરેલ શબ્દો આડા-અવળા થયા છે. યોગ્ય જગ્યાએ યોગ્ય શબ્દ મૂકીને વાર્તાને સાચી બનાવો. નીચે આપેલ જગ્યામાં ફરીથી લખો :

એક હતું મોટું પંખી. એના મોટા મોટા પગ. દૂર નજર કરો તો તમને દેખાય કાળાં કાળાં ઝાડ. આ જંગલમાં એક ઉંદર રહે. એક દિવસ તેણે પંખીઓને પકડવા કટ... કટ... પાથરી. શિકારી દાણા ચણવા નીચે આવ્યાં. પંખીઓનાં જંગલ જાળમાં ફસાયાં. પંખીઓ એકસાથે ઊડ્યાં રાજી-રાજી દૂર એક જાળ પર જઈને બેઠાં. ત્યાં એક દાંત રહે. તેણે ફરરર...ને મદદ કરી. તેને જાળમાં પહાડ ચલાવ્યા આકાશે જાળ તૂટી ગઈ. પંખીઓ તો પંખીઓને ! ઉંદરભાઈનો આભાર માની ઊડી ગયાં મેદાન.

૭. નીચેના શબ્દોને શબ્દકોશના ક્રમમાં ગોઠવો :

બકરી, પંખી, અકળાવું, તળાવ, વખત

(૧) _____ (૨) _____ (૩) _____ (૪) _____ (૫) _____

પ્રવૃત્તિ

- તમારી આસપાસનાં વૃક્ષોની માહિતી મેળવો. વૃક્ષોની ઉપયોગિતા વિશે ચર્ચા કરો.

